

ації, коли незалежність Наддніпрянської України виявилася повною утопією.

Chojnowski A. Ukraina. Historia pan'stw s'wiata w XX wieku. – Warszawa, 1997. – S. 53.

138 Погляд дослідника

На той час, коли українці були найближчими до успіху, до Галичини приїхала антантська місія, якою керував французький генерал Жозеф Бартельмі. Місія мала завдання розв'язати польсько-український конфлікт і перекласти справу державної приналежності Галичини на рішення майбутньої Паризької мирної конференції. Ціною примирення мав стати територіальний компроміс з обох боків.

Лінія розмежування двох ворогуючих сторін («лінія Бартельмі») залишала третину Галичини разом зі Львовом і Бориславсько-Дрогобицьким нафтовим басейном на польському боці, решта земель переходила до українців...

Пропозиції Антанти давали об'єднаній молодій українській державі добрий шанс вистояти у боротьбі з численними противниками.

Цей шанс не було використано... Свідомість українців не могла б погодитися з втраченою галицької столиці. Українські керівники не сприймали ніякого компромісу: єдиною розв'язкою польсько-українського конфлікту для них могла б бути демаркаційна лінія по річці Сян.

Грицак Я. Нарис історії України... – С. 139.

1. Порівняйте документи 131–132. Які точки зору представлені? Чиї вони? Хто за національністю старенька бабуся, школярка? Якими словами виражені почуття авторів? Чому сприйняття подій 1918 р. у Львові настільки відрізняються?
2. Які аргументи наводить Р. Дмовський (джерело 133), обґрунтовуючи претензії поляків на Східну Галичину? Чому він звертається до президента США? Які ви можете навести контраргументи?
3. Зверніть увагу на джерело 134. Охарактеризуйте ставлення офіційних польських представників на Паризькій конференції щодо принципу самовизначення народів.
4. Порівняйте точки зору дослідників у джерелах 135–136. На які характерні особливості подій 1918 р. у Львові звертають увагу автори? Прокоментуйте.
5. Сформулюйте проблему, яку відображають автори у джерелах 137 та 138. Назвіть аргументи протилежних сторін.
6. Обговоріть питання, чому українська держава на західних землях не стала реальністю (есе, дискусія, дебати).

§ 17. ЧИ ЗАЗНАЛА ПОРАЗКИ УКРАЇНЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

17.1. Погляд зблизька

139

Українська революція, на жаль, не розвивалась самостійно... вона весь час мусила сорозміряти свій марш з конвульсивними рухами й киданнями революції російської, хаотичної і страшної. Російська революція потягла нас через кров, через руїну, через вогонь.

Грушевський М. Історія України. Від давнини до сучасності. – Л., 2002. – С. 264.

140

...Українці не зрозуміли наглядної лекції історії: вони розщепили свою суцільну зброю на дві половини: на соціальну й національну, вибрали останню й почали нею боротися проти соціальної. Через це вони зразу ж одірвалися від своїх працюючих мас і були доценту розбиті.

Винниченко В. Відродження нації. – Ч. 2. – С. 328.

141

І не російський радянський уряд виганяв нас з України, а наш власний народ, без якого і проти якого, ще раз повторюю, російські радянські війська не змогли б зайняти жодного повіту нашої території.

Винниченко В. Из истории украинской революции // Революция на Украине. – С. 303.

142

Революція 1917 року застала українців скалеченими національно, соціально і культурно. Після довгої москальської неволі, перед вибухом революції лише селянство залишалось українським щодо мови та національних традицій. Всі інші верстви українського суспільства були денаціоналізовані. Відсіль – недостача української інтелігенції – мозку нації – і взагалі мала національна свідомість в народніх масах.

Все це мало вирішальний вплив на організацію українських національних сил, зокрема на організацію українського проводу. Загально кажучи, нам не бракувало організованих і добре підготовлених сил, бракувало людей добре дисциплінованих, з характером, людей з фаховою та загальнополітичною освітою. Наслідком того в багатьох галузях державного життя ширилася безвідповідальна «отаманщина» та сваволя на шкоду українській визвольній боротьбі.

Мазепа І.* Україна в огні й бурі революції. 1917–1921. – Прага, 1942. – Т. 2. – С. 150.

143

...Самостійна і соборна українська держава була в наших руках. Усі обставини спершу складалися так, що можна було втримати та закріпити її, здисциплінувати розбур-

хані маси, налагодити апарат, здобути її міжнародне визнання. Однак нам не вдалося здійснити це. І не вдалося не тому, щоб об'єктивно було це неможливо – навпаки, я твердо переконаний, що ми мали ідеальну нагоду здобувати самостійну державу. Та нам забракло політичного розуму.

Не говорю тут про маси. Маси можна було б повести... поклавши в основу державотворення не інстинкти класових чвар, а інстинкти боротьби за нашу історичну правду, не інтереси пролетаря, а інтереси посідаючого землю господаря-селянина. Та оцього господаря-селянина не було кому зорганізувати й озброїти, бо наша тодішня інтелігенція виявилася невиліковно засліплена чужою ідеологією із чужого поля – соціалізмом, гаслами класової боротьби та інтернаціоналізмом. Одна Галичина творила (до певної міри) виняток. Але Галичина була замала, щоб повести за собою всю Україну.

Цегельський Л. Від легенд до правди. Спомины про події, зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. – Львів, 2003. – С. 292–293.

144

Всі... спроби встановити державний лад та порядок на Україні, які здійснювались під різними прапорами, скінчилися невдачею...

Цей досвід вчить нас: 1. Що неможливо побудувати на Україні державний лад, спираючись тільки на одну соціальну групу; 2. Що лад той не може бути встановлений за допомогою чужинців...

Тільки власна держава, яка побудована українською нацією на своїй етнографічній території, врятує нас від економічного розвалу та від кривавої анархії...

В. Липинський про завдання творення Української держави // Національні процеси в Україні. – Ч. 1. – С. 546–548.

1. Ви познайомилися лише з деякими оцінками революції, зробленими її учасниками, що належали до різних політичних таборів. Виділіть, сформулюйте і запишіть декілька точок зору на причини поразки Української революції. Що в них співпадає, а що є відмінним?
2. Знайдіть у матеріалах попередніх параграфів документи, які а) підтверджують; б) не підтверджують наведені точки зору.
3. Чому автор документа 143 протиставляє Галичину і Східну Україну? Чим це можна пояснити? Чи виправдано це? Аргументуйте.

* Мазепа І. (1884–1952) – український громадсько-політичний діяч, міністр внутрішніх справ УНР у 1919 р. З 1920 р. жив у еміграції.

17.2. 3 висоти часу

145

Те, що українці вміють «святити ножі й різати панів», всі знаємо чудово. Але значно більше проблематичне, чи яка-небудь українська влада вміє, хоч би півроку й хоч би на території одного повіту – оберігати успішну безпеку життя й майна громадян, що є першим обов'язком кожної культурної держави. Східньоукраїнський досвід 1917–1921 рр. дає тут поле до дуже сумних рефлексій... Нас наповнює втіхою й гордістю: що за весь період самостійності і українсько-польської війни на всій території Західньої України цивільному польському населенню не впала волосина з голови; що в Галичині не було ні одного жидівського погрому й що навіть після переходу УГА за Збруч тамошні жидівські містечка клопоталися про галицькі залоги, бачачи в тому найпевнішу охорону проти всяких грабіжників і мародерів; що галицький селянин, замість палити двори й розкрадати чуже добро, чекав на полагодження аграрного питання законодавчим шляхом... що тогочасна політична Галичина, не маючи провідних особистостей на геніяльну міру, посідала суцільне, організоване керівне політичне середовище... що ніхто не заперечував легітимності власної національної влади... що обидві основні партії (разом з деякими дрібнішими угрупованнями) зуміли в цей вирішальний час об'єднатися в уряді національної коаліції.

Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Т. 2. – К.: Основи, 1994. – С. 56–57.

146

Підсумовуючи причини поразок Української революції, автори доходять невтішного висновку про те, що об'єктивних підстав для перемоги було замало, скоріше їх у конкретно-історичних умовах 1917–1920 рр. зовсім не існувало. І саме це, а не помилки та прорахунки, хоч би скільки їх було і якими прикрими вони здавалися, особливо ж з позиції часової дистанції, вирішили долю боротьби.

Солдатенко В.Ф. Українська революція. – С. 881.

147

Поразку визвольного руху спричинила також слабкість соціальної бази УНР і Української Держави Скоропадського. Українська революція не мала широкої підтримки в суспільстві, що не дозволило їй захистити молоді державність від зовнішньої інтервенції. Провідники революції переважно спиралися на селянство і нечисленну інтелігенцію. Національна еліта, що складалася здебільшого з письменників, журналістів, учених і студентів, не мала досвіду та навичок державно-управлінської діяльності, а більшість її сповідувала народницьку, а не державницьку ідеологію. Робітники переважно відстоювали більшовицькі ідеї, а великі землевласники і промисловці дотримувалися білогвардійської орієнтації.

...ЗУНР засвідчила можливість налагодження державного правопорядку, що ґрунтувався навіть у воєнний час на виваженому гуманізмі й утвердженні демократичних засад у суспільстві.

Цит. за: Історія України / Відп. ред. Ю. Сливка. – С. 265.

148

...Основна суперечка велася навколо того, хто винний – народ чи еліта? У викладі істориків аргументами обидвох сторін одержали більш рафінований характер. Їх можна підсумувати у такий спосіб:

1. Слабка соціальна база українського національного руху як результат неповної соціальної структури української нації (відсутність середнього класу і промислової буржуазії, слабкість міського елементу). Українські лідери змушені були апелювати до політично недорозвинутого селянства тощо...

2. Недостатня відданість ідеї державності з боку революційних еліт, які творили лівоцентристські коаліції і перебували при владі від 1917 аж до 1920 р., з декількамісячною перервою на час правління Скоропадського. Замість державницької ідеї вони пропонували народницький націоналізм або доктринерський соціалізм.

Грицак Я. Нарис історії України... – С. 160.

1. Ознайомтеся з оцінками Української революції істориками другої половини XX ст. На які причини поразки революції вони звертають увагу? Чи співпадають їхні погляди з оцінкою сучасників? У чому? Які з наведених у параграфі суджень видаються вам більш об'єктивними чи ґрунтовними? Чому?
2. Як ви гадаєте, чому автори посібника не вказали рубрики/жанр документів, розміщених у першій та другій частинах параграфа? Спробуйте зробити це самостійно.

149

Ще одна оцінка

...Було б помилково говорити про поразку української революції. Вона не досягла своєї остаточної мети, але вона внутрішньо переродила суспільство України, вона створила

Україну як модерну політичну націю. На цьому фундаменті з того часу розвивається все далі українське життя.

Лисяк-Рудницький І.
Історичні есе. – Т. 2. – С. 60.

1. Спробуйте пояснити, що автор розуміє під «модерною політичною нацією»; чому вважає її творення головним результатом революції?
 2. Як ви думаєте, чому саме цей документ завершує розділ про Українську революцію?
- Підготуйтеся до дискусії про долю та уроки Української революції з точки зору всіх учасників (соціальних та політичних сил) подій 1917–1920 рр., відповідаючи на ключові питання частини 2 розділу II.

Яким був вплив
Першої світової війни на українські
країни та на українські землі?
Як змінилась людина і суспільство?
Які сценарії розвитку
українських земель
пропонували різні
політичні сили?